

วรรณกรรมและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในประเทศไทยได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศการพยาบาลอยู่ไม่มากนัก และจากการสำรวจเอกสาร ตลอดจนการวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ไม่พบว่ามีผู้ใดทำการวิจัยในเรื่องการนิเทศการฝึกปฏิบัติงานของอาจารย์ปฏิบัติการคลินิกโดยตรงเลย ฉะนั้นในบทนี้ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมเอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้องมากล่าวไว้ดังนี้

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันที่สร้างสรรค์และจรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ เป็นแหล่งที่ใช้ความเป็นเลิศทางวิชาการในการพัฒนาบุคคลและให้บริการวิชาการเพื่อประโยชน์ของสังคมและมนุษยชาติ ด้วยเหตุนี้ วิจิตร ศรีสอาน จึงได้ประมวลจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยที่มีลักษณะเป็นสากลไว้ 3 ประการ คือ

1. มุ่งบุกเบิก แสวงหา บำรุงรักษาและถ่ายทอดความรู้เพื่อสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าและความเป็นเลิศทางวิชาการ

2. ใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยถือว่ามหาวิทยาลัยเป็นแหล่ง วิทยากรชั้นสูงที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อความเจริญของมนุษยชาติ

3. ทะนุบำรุง ส่งเสริม ศิลปะและวัฒนธรรม¹

จากจุดมุ่งหมายดังกล่าวจึง เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นหน้าที่หลักของมหาวิทยาลัย คือ

1. การสอน วิชาการและวิชาชีพ เพื่อสนองความต้องการกำลังคนของสังคม

2. การวิจัยค้นคว้าเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ

3. บริการทางวิชาการแก่สังคม

¹ วิจิตร ศรีสอาน, หลักการอุดมศึกษา (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ วัฒนาพานิชจำกัด, 2518), หน้า 10.

4. ถ้ายทอควัฒนธรรมและปลูกฝังความเป็นพลเมืองดี¹

การที่จะบรรลุจุดมุ่งหมาย ตลอดจนหน้าที่ต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยได้ก็จะต้องอาศัยคุณภาพของคณาจารย์เป็นสำคัญ เพราะคณาจารย์ที่เก่งกล้าสามารถคือจุดเริ่มต้นของการพัฒนามหาวิทยาลัย (Great Teacher are the Begining of University Development)² และคณาจารย์ที่ทรงไว้ซึ่งคุณภาพก็คือผู้ที่รู้จักและปฏิบัติความบทบาทหน้าที่ที่มีต่อมหาวิทยาลัย และสังคมอย่างสม่ำเสมอตนเอง

จากวิชาการทางสังคมวิทยาเกี่ยวกับทฤษฎีบทบาทกล่าวว่ "บทบาทหน้าที่หมายถึงความมุ่งหวัง (Expectation) ที่บุคคลในตำแหน่งหนึ่งควรกระทำหรือแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง และบทบาทหน้าที่นี้จะต้องมีความคู่ไปกับตำแหน่งที่บุคคลนั้นดำรงอยู่เสมอ"³

อาจารย์ปฏิบัติการคลินิก เป็นบุคคลหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยใ้มหาวิทยาลัยได้กระทำหน้าที่อย่าง สมบูรณ์และบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพเพราะ เป็นผู้ที่จะต้องรับผิดชอบต่อการศึกษายาบาลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และยัังจะต้อง เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตผู้ป่วยอีกด้วย ฉะนั้นอาจารย์ปฏิบัติการคลินิกจึง อยู่ในฐานะที่เป็นทั้งครูและยาบาลในขณะ เดียวกัน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11. อ้างจาก Higher Education : Report of the Committee Appointed by the Prime Minister under the Chairmanship of Lord Robbins. (London : Her Majesty's Stationary Office, 1963), pp. 6 - 7.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 71.

³ วิทยุ โสธร, หลักบริหารการศึกษ (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วัฒนาพานิชจำกัด, 2511), หน้า 304.

บทบาทของอาจารย์ปฏิบัติการณ์คลินิกในฐานะที่เป็นครู

ไฮด์เกอร์เคน (Heidgerken) ได้จำแนกหน้าที่รับผิดชอบของครูพยาบาลออกเป็น 3 ประการใหญ่ ๆ คือ

1. หน้าที่ด้านการสอน เป็นหน้าที่หลักซึ่งได้แก่การวางแผนและจัดการเกี่ยวกับหลักสูตร วิริเริ่มและคงไว้ซึ่งบรรยากาศในการเรียนการสอน กัดแปลงปรับปรุงอุปกรณ์การสอน ให้เข้ากับ ความสนใจ ความต้องการและความสามารถของผู้เรียน กระตุ้นและท้าทายให้ผู้เรียนได้มีความคิดที่กว้างขวางออกไป จัดให้ผู้เรียนได้ทราบเกี่ยวกับแหล่งความรู้ที่ควรทราบ อธิบาย แปลความ และสาธิตวิธีการพยาบาลต่าง ๆ เป็นแหล่งความรู้ให้แก่ผู้เรียนทั้งรายบุคคล และเป็นกลุ่ม นิเทศการณ์ปฏิบัติตัวของผู้เรียนในชั้นเรียน ห้องทดลอง และสถานที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้เรียน ตลอดจนประเมินผลแผนการเรียนการสอนรวมทั้งกับผู้เรียนด้วย

2. หน้าที่เป็นสมาชิกขององค์การหรือสถานศึกษา (Faculty Roles) ซึ่งได้แก่วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเป็นผู้ที่ร่วมทำหน้าที่สอน เป็นประธานหรือเลขานุการ หรือเป็นกรรมการของคณะกรรมการต่าง ๆ ของสถานศึกษา เช่น คณะกรรมการหลักสูตร เป็นที่ปรึกษาของนักศึกษาในด้านการเรียนและส่วนตัว เป็นนักวิจัยหรือผู้ร่วมมือในการทำวิจัย เป็นแหล่งวิทยากรให้แก่บุคคลภายนอกมหาวิทยาลัย เช่น โรงเรียนหรือสถานบริการสาธารณสุข เป็นต้น เป็นตัวแทนทางวิชาชีพของสถานศึกษา เป็นผู้ประชาสัมพันธ์ที่จะช่วยเผยแพร่วัตถุประสงค์และนโยบายของสถานศึกษา และมีส่วนร่วมในการจัดหาบุคคลเข้ามาทำงานในสถานศึกษาด้วย

3. หน้าที่ในฐานะเป็นบุคคล (Individual Roles) ได้แก่การเป็นสมาชิกคนหนึ่ง ของครอบครัว ชุมชน และเป็นพลเมืองของชาติ เป็นผู้ที่มีเกียรติและมีคุณลักษณะเป็นของตนเองในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ในสังคม¹

นอกจากนี้ ไฮด์เกอร์เคน ยังได้แสดงทัศนะเพิ่มเติมอีกว่า "จากการที่มีพัฒนาการ

¹Loretta E. Heidgerken, Teaching and Learning in Schools of Nursing (Philadelphia : J.B. Lippincott Co., 1965), pp. 34-5.

ทางด้านเทคโนโลยีในปัจจุบันทำให้เกิดอุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ โดยเฉพาะการสอนด้วย
โทรทัศน์และเครื่องจักรกลช่วยสอนอื่น ๆ ครูจึงมีบทบาทอำนวยสิ่งดังกล่าวให้แก่ผู้เรียน
มากกว่าการที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้โดยตรงแต่เพียงอย่างเดียว"¹

ฟาริดา อิบบราฮิม ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหน้าที่รับผิดชอบของครูพยาบาลไว้
เช่นกันว่า

ครูพยาบาลจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบในการประยุกต์และการปรับปรุง โดย
คำนึงถึงสภาพทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม การศึกษาและวัฒนธรรม
ของผู้ป่วย ตลอดจนจะต้องสอดแทรกทัศนคติ ศีลธรรม และจรรยา
พยาบาลลงไปในการสอนนั้นด้วย เพราะปัญหาการพยาบาลที่มักพบก็คือ
การขาดความสามารถในการมองเห็นและแก้ปัญหา ขาดการฝึกฝนใน
การใช้กระบวนการแก้ปัญหา ขาดทักษะในการนำความรู้ที่เรียนมาอย่าง
มากมายมาประยุกต์ใช้ในการพยาบาล และยังเกิดช่องว่างระหว่างการสอน
และการปฏิบัติ คือสอนสิ่งที่นำไปปฏิบัติไม่ได้ และปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ได้สอน
รวมทั้งขาดการฝึกฝนในเรื่องความชำนาญในบทบาทอิสระของพยาบาลอีกด้วย²

นอกจากนี้ยังมีหน้าที่อีกประการหนึ่งที่ ซีมาวสกี (Czmowski) ได้กล่าวถึงและ
มีเหตุผลสนับสนุนไว้อย่างน่าสนใจคือ

การศึกษาโดยทั่วไปมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาในทุก ๆ ส่วนของตัวบุคคลทั้ง
ทางค่านิยมศึกษา พลศึกษาและจริยศึกษา เพราะในสังคมปัจจุบัน มีการ
เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางค่านิยม (Value
Crisis) เยาวชนจึงพยายามที่จะผลักดันให้การศึกษาของทางการ
ประเมินหรือทดสอบค่านิยมเสียใหม่เพื่อสร้างค่านิยมให้ทันตามสมัย นอก-
จากนี้ยังต้องพยายามชักจูงให้เกิดพฤติกรรมตามค่านิยมนั้น ๆ อีกด้วย
ส่วนนักศึกษาเองก็ต้องการที่จะพิสูจน์ความเชื่อและค่านิยมของตน ซึ่งผู้เป็น

¹ Ibid., p. 33.

² ฟาริดา อิบบราฮิม, "ลึกลับถึงถึงการพยาบาลของเรา," วารสารพยาบาล,
26 (มกราคม, 2520), 17 - 24.

ครูนั้นเองที่จะต้องรับผิดชอบในหน้าที่นี้ โดยการช่วยเหลือให้มีกิจกรรมที่จะฝึกบุคคลิกภาพใ้ทุกคน ช่วยให้มีบูรณาการระหว่างเนื้อหาวิชาการและประสบการณ์ และครูยังจะต้องมีการวางแผนจัดประสบการณ์ให้รอบคอบด้วย¹

บทบาทของอาจารย์ปฏิบัติการคลินิกในฐานะที่เป็นพยาบาล

จากการประชุม Senior Nurses International Workshop ครั้งที่ 2 ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น สุจินต์ วิจิตรกาญจน์ ได้สรุปหน้าที่รับผิดชอบของพยาบาลไว้ดังนี้คือ

1. ด้านการให้การพยาบาล
2. การถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่นักศึกษา ประชาชน และผู้ป่วย
3. ด้านการประสานงาน ร่วมมือและมีสัมพันธภาพที่ดี
4. ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย
5. การให้คำอธิบายหรือเป็นผู้แปลความหมายไปอย่างถูกต้อง
6. ด้านการบริหารและการปกครอง
7. การเป็นผู้แนะนำต่าง ๆ
8. การให้คำปรึกษาหารือในการปลอบใจและให้กำลังใจ
9. มีความสามารถในด้านทักษะการพยาบาลเป็นอย่างดี
10. การส่งเสริมและสนับสนุนให้วิชาชีพเป็นที่ยกย่องแก่คนทั่วไป²

¹Maria Ann Czmowski, "Value Teaching in Nursing" (An Essay Submitted to the Office of Graduate Studies, Graduate Division of Wayne State Universities, Detroit, Michigan, in Partial Fulfillment of Requirements for the Degree of Master of Science in Nursing, 1972), pp. 1 - 20.

²สุจินต์ วิจิตรกาญจน์, "สรุปรายงานการประชุม" วารสารพยาบาล, 26 (มกราคม, 2520), 51.

จากฐานะหน้าที่ข้างต้นทั้งหมดจะเห็นได้ว่าจะต้องปฏิบัติควบคู่ไปกับการนิเทศ จึงจะได้ผลดี คือทำให้บรรลุดังวัตถุประสงค์ของการศึกษาพยาบาล ตลอดจนวัตถุประสงค์ของผู้ปฏิบัติหน้าที่นั้น ๆ เองอีกด้วย

ความหมายของการนิเทศ (Supervision)

จากแนวความคิดเดิม การนิเทศหรือ Supervision ก็คือการตรวจตราการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานบังคับบัญชาว่าปฏิบัติงานได้สำเร็จเรียบร้อยหรือไม่ พฤติกรรมการนิเทศที่แสดงออกจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการจับผิดและใช้อำนาจมากกว่าการใช้ระบบประชาธิปไตย จนกระทั่งได้มีการพัฒนาแนวความคิดค่านิยมสัมพันธ์เกิดขึ้นในวงการบริหาร แนวความคิดนี้เชื่อว่าคนจะมีกำลังใจ สนใจทำงานและมีผลงานมากขึ้น เมื่อมีผู้บังคับบัญชาหรือผู้นำที่ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ คือ ทำตัวเป็นที่ปรึกษา เป็นผู้สื่อข่าวความที่ดี มีการปรึกษาหารือเรื่องงานกับผู้ร่วมงาน และทำการประชุมในลักษณะที่ทำให้ผู้เข้าประชุมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน¹ ด้วย การเปลี่ยนแปลงนี้จึงมีผลทำให้แนวความคิดของการนิเทศต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย

แลมเบอร์ตสัน (Lambertson) ได้ให้ความหมายของการนิเทศว่าเป็นการกระตุ้นการเจริญงอกงาม มุ่งความต้องการให้ความช่วยเหลือ พัฒนาทักษะของบุคคลเพื่อให้มีการบริหารสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ²

ส่วนเพอโรดิน (Perrodin) ก็มีความคิดเห็นคล้าย ๆ กันว่า การนิเทศเป็นวิธีการ

¹ John M. Pfiffner, Joseph W. Hawthorne, and Harold Fields, Selecting : Supervisors for the Public Service, Personnel Report No. 551 (Chicago : Public Personnel Association, 1957), p. 2.

² Eleanor Lambertson, "Staffing Problems Emphasize Need for Better Supervision," The Modern Hospital, 17 (March, 1969), p.146.

ปรับปรุงการพยาบาลด้วยการช่วยเหลือ ส่งเสริมและกระตุ้นความเจริญงอกงาม ตลอดจนอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ร่วมงาน¹

แต่ ครอน (Kron) ได้ให้ความหมายของกาารนิเทศว่า เป็นกระบวนการในการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคล ซึ่งผู้ให้กาารนิเทศจะต้องอาศัยการติดต่อสื่อสาร การมีมนุษยสัมพันธ์ การบริหารงานบุคคล การศึกษาอบรมและอื่น ๆ²

เกี่ยวกับกาารนิเทศในฐานะเป็นกระบวนการ มูธ และริทโว (Mooth and Ritvo) ก็ได้มีความคิดคล้ายกัน คือ กาารนิเทศหาใช่ตำแหน่งและงานไม่ แต่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดเวลาอย่างไม่หยุดนิ่ง (Dynamic Process) ผู้ที่ทำหน้าที่นี้เทศจะต้องเป็นผู้กระตุ้น และมีส่วนร่วมร่วมกับผู้ถูกนิเทศด้วย และจะต้องถือว่าผู้ถูกนิเทศเป็นศูนย์กลาง (Person Centered)³

นอกจากนี้ บาร์เรทท์ (Barrette) ยังมีความเห็นที่สอดคล้องและนอกเหนือจากความคิดของบุคคลดังกล่าวข้างต้นโดยมีความเชื่อว่า กาารนิเทศเป็นการร่วมมือกันปฏิบัติงาน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ด้วยการสน ให้คำแนะนำช่วยเหลือ จรรโลงใจและให้อิสระในการปฏิบัติงาน⁴

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า กาารนิเทศก็คือกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลง

¹Cecilia M. Perrodin, Supervision of Nursing Service Personnel (New York : The McMillan Co., 1958), p. 1.

²Thora Kron, The Management of Patient Care (Philadelphia : W.A. Saunders Co., 1971), pp. 51 - 2.

³Adelma E. Mooth and Marian M. Ritvo, Developing the Supervisory Skills of the Nurse (New York : The McMillan Co., 1960), p. 10.

⁴Jean Barrette, The Head Nurse (New York : Appleton-Century-Crofts Co., 1963), p. 370.

อยู่เสมอ โดยมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการให้คำแนะนำ ปรับปรุงช่วยเหลือ กระตุ้นความเจริญ
งอกงาม ส่งเสริมให้เกิดทักษะ มีการจรรโลงใจ และให้โอศรัภาพในการปฏิบัติงาน ตลอดจน
การร่วมปฏิบัติงานกับผู้ถูกนิเทศ ทั้งนี้ เพื่อให้ท่านสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมี
ประสิทธิภาพ

ปรัชญาการนิเทศ

คำว่า ปรัชญา มาจากภาษาสันสกฤต ตรงกับคำว่า ปัญญา ในภาษาบาลี และ
Philosophy ในภาษาอังกฤษ ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำว่า Philosophia ในภาษากรีก
และแปลว่า ความรักในความรู้ (Love of Wisdom) ในแง่ของความหมาย ปรัชญา ก็คือ
ความคิดเห็นและความเชื่อของมนุษย์¹

จะโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม พฤติกรรมของบุคคลมีปรัชญาเป็นหลักนำอยู่แล้วเสมอ หาก
ได้มีการศึกษาพิจารณาให้รู้จักปรัชญาของตนให้ถ่องแท้ก็สามารถคัดเลือกแล้วยึดถือแต่เฉพาะ
ปรัชญาที่จะนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมที่ดี ทั้งนี้ เพราะปรัชญาไม่เพียงแต่จะนำไปสู่การมีความรู้
เท่านั้น แต่ยังหมายถึงการนำไปสู่ความกระจ่างแจ้งในด้านความคิดและด้านสติปัญญาอีกด้วย²

กองการพยาบาล กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดปรัชญาของการนิเทศไว้ว่า

การนิเทศ คือ ประชาธิปไตยในการทำงาน หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานทุกคน
มีเสรีภาพในการทำงานภายในขอบเขตหน้าที่รับผิดชอบของตน ส่วนนี้และ
พยายามเข้าใจในความรับผิดชอบของผู้อื่น ทำให้เกิดความร่วมมือ
ปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพและเจริญก้าวหน้าด้วยการสนับสนุนส่งเสริม

¹ช. หักบัวเรอ, "เรื่องของปรัชญา," วารสารสาธารณสุข, 18 (มกราคม -
มีนาคม, 2519), 5.

²Marry D. Shanks and Dorothy A. Kennedy, Administration
in Nursing (New York : McGraw-Hill Book Co., 1970), p. 23.

ปลูกฝังความมั่นใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน โดยอาศัยการนิเทศ นอกจากนี้ยังคำนึงถึง ความแตกต่างของบุคคล สติและ เสรีภาพของแต่ละบุคคล การสร้างสัมพันธ์ภาพ โดยยึดหลักมนุษย์สัมพันธ์ และ อาศัยหลักของความเชื่อที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีขอบเขตแห่งความสามารถที่จะทำคนให้เจริญก้าวหน้า ทั้งนี้ ผู้นิเทศเองก็ต้องปรับปรุงตนเองให้มีความรู้ ความสามารถอยู่เสมอเพื่อเป็นหลักประกันในการปฏิบัติงานให้โดยผลดี และบรรลุลูกประสงฆ์ที่ตั้งไว้

จากปรัชญาดังกล่าวจะ เห็นได้ว่าตรงกับแนวความคิดเกี่ยวกับการนิเทศของ พวงรัตน์ บุญญากรักษ์¹ ที่ว่า การนิเทศที่ดีจะต้องคำนึงถึง หลักต่าง ๆ 2 คือ

1. จิตวิทยา ด้วยเหตุที่บุคคลมีความแตกต่างกันตั้งแต่ปฏิสนธิในครรภ์มารดา จนกระทั่งมีการเจริญเติบโต มีการปรับตัวและมีการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน ทำให้เกิดความต้องการ เกิดแรงจูงใจ สภาพอารมณ์ ตลอดจนมีบุคลิกภาพอื่น ๆ ไม่เหมือนกัน แต่ละคนมีลักษณะ เป็นของตนเอง ทั้งที่แสดงออกมาให้เห็นและแฝงอยู่ภายใน ฉะนั้นการจะนิเทศให้ได้ผลดีจึงต้องทำความเข้าใจและศึกษาถึงจิตวิทยาของแต่ละบุคคลเสียก่อน

2. สังคมศาสตร์ ปกตินมนุษย์มีสัญชาตญาณแห่งการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นเหล่า จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ และปฏิบัติตนเพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยจะต้องเข้าใจถึงความต้องการของมนุษย์ และพยายามตอบสนองความต้องการนั้น ซึ่งเกี่ยวกับความต้องการ (Needs) นี้ มาสโลว์ (Maslow) ได้จัดลำดับขั้นไว้ดังนี้คือ ความต้องการทางกายภาพ

¹คณะพยาบาล และองค์การอนามัยโลก, คู่มือการนิเทศงานพยาบาลสาธารณสุข (กรุงเทพมหานคร : กองการพยาบาล กรมส่งเสริมสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข, 2517).

²พวงรัตน์ บุญญากรักษ์, เอกสารประกอบการอภิปรายวิชา Supervision of Nursing in Clinical Service, เรื่อง แนวความคิดพื้นฐานของการนิเทศ (คณะครู- ศาสตราจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 1 - 6.

ความปลอดภัย การผูกพันในสังคม การได้รับการยกย่อง และความสำเร็จในชีวิต ความต้องการประการแรกเป็นค่านี้อารมณ์ เมื่อได้รับการสนองตอบแล้วก็จะเกิดความต้องการด้านจิตใจและสังคมตามลำดับขั้น อันได้แก่ความต้องการที่ประการหลัง ความต้องการทั้งหมดนี้เองที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมของความทะเยอทะยาน มีอารมณ์ มีความนึกคิด มีการสร้าง ความหวังและมีความภาคภูมิใจ ฉะนั้นผู้นิเทศซึ่งในที่นี้ก็คืออาจารย์ปฏิบัติการณ์จึงต้อง เห็น ความสำคัญของหลักขั้นนี้ และพยายามตอบสนองตามความต้องการของผู้ถูกนิเทศหรือผู้เรียน โดยการแสดงออกทางทัศนคติและกิริยาที่เหมาะสมต่อผู้เรียน เพราะจะทำให้การเรียนการสอน เกิดสัมฤทธิ์ผลมากขึ้น

3. ภาวะการเป็นผู้นำ (Leadership) ไชมอน (Simon) และคณะ ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำว่าเป็นการใช้คุณสมบัติส่วนตัวของผู้นำในการใช้อิทธิพลเพื่อชักจูงผู้ร่วมงาน ให้มีความเห็นและปฏิบัติตามความต้องการของตน โดยอาศัยสภาพแวดล้อมช่วย และนอกจาก ภาวะผู้นำจะเป็นการใช้คุณสมบัติส่วนตัวที่มีมาแต่กำเนิดแล้ว ยังสามารถฝึกฝนอบรมให้เกิด คุณสมบัติได้ด้วย

ส่วนภาวะผู้นำในการนิเทศ ครอน (Kron) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า

ปริมาณและคุณภาพของการนิเทศจะวัดได้จากปรัชญาและความสามารถที่จะใช้เทคนิคในการนิเทศของแต่ละบุคคล ถ้าใช้การออกคำสั่งมากเกินไปก็จะ เหมือนกับการขับมากกวากการนำ (Drive Rather than Lead) จึงกลายเป็นการทำตามคำสั่งอย่างเดียวเมื่อไม่สั่งและไม่ทำ ถ้าผู้นิเทศยอมรับและ เชื่อในการเป็นผู้นำก็สามารถทำให้การนิเทศเป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น แทน ที่งานจะสำเร็จ โดยการสั่งและตรวจตรา ก็กลับสำเร็จโดยการแนะนำช่วยเหลือ ใหญ่ปฏิบัติเกิดความชำนาญและ เข้มใจในงานที่ตนทำมากขึ้น¹

นอกจากนี้ยังได้แสดงความเห็น เกี่ยวกับการทำให้ผู้ถูกนิเทศยอมรับในความ เป็นผู้นำ ของผู้นิเทศว่า การปฏิบัติกรพยาบาลในปัจจุบันต้องอาศัยความเป็นประชาธิปไตยซึ่งอาจแสดง

¹Kron, op.cit., pp. 52 - 3.

แต่เพียง เห็นความสำคัญของคนว่ามีคุณค่าและมีเกียรติ บุคคลเหล่านั้นก็จะปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและยอมรับในความเป็นผู้นำของผู้มีเทศ การมีประสบการณ์ในการเป็นผู้นำ จะช่วยให้เกิดความชำนาญในการใช้เทคนิคที่จำเป็นและยังเป็นการเสริมสร้างความเป็นผู้นำให้มากขึ้นอีกด้วย¹

4. การติดต่อสื่อสาร (Communication) เป็นกระบวนการที่บุคคลแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ค่านิยมและความรู้สึกกับผู้อื่น เป็นวิธีการที่จะเข้าใจผู้อื่นและสังคมมากขึ้น ความเข้าใจนี้เองจะสามารถทำให้มีอิทธิพลเหนือผู้อื่นและสังคมได้ การติดต่อสื่อสารมีทั้งแบบคำพูด (Verbal-Communication) และการแสดงออกด้วยท่าทาง (Non-Verbal Communication) ซึ่งการสื่อสารทั้งสองแบบนี้จำเป็นที่ผู้นำจะต้องทำความเข้าใจให้ถ่องแท้และจะต้องรู้จักสังเกตว่าเมื่อไรควรเป็นผู้พูด เมื่อไรควรเป็นผู้ฟัง จะต้องใช้ศิลปการสนทนา พิจารณาการสื่อสารอย่างรอบคอบก่อนที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าใด ๆ นอกจากนี้ยังจะต้องศึกษาถึงสภาพอารมณ์ของผู้ที่ถูกนิเทศด้วยว่าพร้อมที่จะรับข้อเสนอแนะ หรือการตักเตือนจากผู้นำเพียงใด..

นอกจากนี้การนิเทศที่ดียังจะต้องคำนึงถึงทฤษฎีการประจุมกลุ่มแบบพลังกลุ่ม (Group Dynamics) และทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) อีกด้วย ทฤษฎีเป็นสิ่งจำเป็นเมื่อคนเรายังขาดความรู้ที่แน่นอนชัดเจนในสิ่งหนึ่ง ๆ ที่ต้องการจะรู้ทฤษฎี จะช่วยอธิบายหรือจะเหมือนสิ่งที่ช่วยชักนำไปสู่คำตอบให้กับคำถามสำคัญ ๆ ได้มาก

กัญญา สาทร กล่าวถึงทฤษฎีพลังกลุ่มว่า การขัดแย้งกันในที่ประชุมเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา เพราะเป็นหนทางเดียวที่จะก่อให้เกิดการเข้าร่วมอภิปราย และช่วยให้เกิดความเห็นในทางสร้างสรรค์มากขึ้น ถ้าบุคคลต้องอาศัยหมู่คณะ เขาจะจงรักภักดีต่อหมู่คณะ และปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของหมู่คณะ บุคคลทุกคนจะปฏิบัติตามมติของหมู่คณะ ก็ต่อเมื่อเขาทราบความคืบหน้าเขาและหมู่คณะมีส่วนพัฒนาร่วมกัน²

¹Kron, op.cit., p. 53.

²กัญญา สาทร, เรื่องเดิม, หน้า 304 - 305.

ผู้ใดที่ในฐานะ เป็นครูช่วย จึงมักมีปัญหาเช่นเดียวกับครู คือ ปัญหาที่ว่าคนเรา เรียนรู้อย่างไร จำเนียร ช่วงโชติ และคณะ กล่าวถึงการเรียนรู้ว่าหมายถึงกระบวนการ การเพิ่มพูนและปรุงแต่งระบบความรู้ ทักษะ นิสัยหรือการแสดงออกต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากมีสิ่งมากระตุ้นอินทรีย์ โดยผ่านทางประสบการณ์ การปฏิบัติและการฝึกฝน¹

ฉะนั้น ทฤษฎีการเรียนรู้จึงช่วยให้เข้าใจผู้เรียนหรือผู้ถูกนิเทศ ตลอดจนเข้าใจ ถึงกระบวนการเรียนรู้ของเขาเหล่านั้นด้วย

การนิเทศกับการบริหารการศึกษา

การนิเทศเป็นพฤติกรรม ที่สำคัญยิ่งของการบริหารการศึกษา การบริหารการพยาบาล และการบริหารธุรกิจทั่วไป เป็นสิ่งที่แยกออกจากการบริหารด้านต่าง ๆ ได้ยาก เนื่องจาก การนิเทศได้รวมเอากิจกรรมการบริหารหลาย ๆ อย่างไว้ในกระบวนการและในขณะที่เดียวกันการนิเทศ เป็น เครื่องมือสำคัญของการบริหารด้วย

มีผู้ให้คำจำกัดความของการบริหารไว้ว่า หมายถึงศิลปะและศาสตร์ในการอำนวยความสะดวกและควบคุมการใช้กำลังงานของคนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์การกำหนดไว้ โดยให้สอดคล้องกับนโยบายอันเป็นที่ยอมรับแล้ว กล่าวอีกนัยหนึ่งการบริหารงานก็หมายถึงการอำนวยความสะดวกการวางแผน รวบรวมทรัพยากร ประสานและควบคุมการใช้ทรัพยากรที่เป็นคนและวัตถุเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว²

สรุปได้ว่า การบริหารก็หมายถึงการใช้ทรัพยากรที่เป็นมนุษย์และวัตถุเพื่อบรรลุผล

¹จำเนียร ช่วงโชติ และคณะ (เรียบเรียง), จิตวิทยาการเรียนรู้ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518), หน้า 8.

²คินัย นูนาค, Principle of Supervision : เอกสารประกอบการบรรยาย (คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2518), (อัครสำเนา), หน้า 9.

สำเร็จ ตามนโยบายที่กำหนดไว้โดยใช้กระบวนการวางแผนดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน
นั่นเอง

ส่วนความหมายของการศึกษาโดยทั่วไป มอร์ริส (Morris) ได้กล่าวไว้ว่า
คือการพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง ของมนุษย์ทุก ๆ คน ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวจัดว่าเป็น
ศิลปะที่จะช่วยให้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเกิดทักษะ มีอุปนิสัยและบุคลิกภาพที่ดี และช่วยให้
รู้จักตนเองอย่างแท้จริง¹

กัญญา สาทร ได้ให้ความหมายของการศึกษาที่กว้างขวางออกไปอีกคือ หมายถึง
การพัฒนาความสามารถ ทักษะ ทักษะ พฤติกรรมและค่านิยม หรือคุณธรรม เพื่อให้บุคคลสามารถ
เป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบ-
แผนและไม่เป็นระเบียบแบบแผน จะโดยเข้าเรียนในโรงเรียนหรือไม่ก็ตาม²

เมื่อนำความเห็นของนักวิชาการทั้งหมดดังกล่าวมารวมกัน เข้าก็จะได้ความหมาย-
ของการบริหารการศึกษาว่า หมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา
ร่วมมือกันจัดดำเนินการเพื่อพัฒนาบุคคลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ทักษะ ทักษะ ค่านิยมและพฤติ-
กรรม โดยใช้กระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผน และไม่เป็นระเบียบแบบแผน
ทั้งในและนอกสถานศึกษา

กระบวนการนิเทศการศึกษา

กระบวนการนิเทศการศึกษา จะต้องอาศัยกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง ซึ่งเป็นกิจกรรม
ที่ใช้ในการบริหารเช่นกัน นักบริหารทั่ว ๆ ไป และนักบริหารการศึกษาต่างก็กำหนดกิจ-
กรรมดังกล่าวไปตามความเชื่อและตามลักษณะ ขององค์การของตน และที่ถูกลำนำไว้กับ

¹Van Cleve Morris, Philosophy and the American School
(Boston : Houghton Mifflin Co., 1961), pp. 4-5.

²กัญญา สาทร, เรื่องเดิม, หน้า 9.

การนิเทศ มีหลายประการ เช่น

1. การวางแผนและดำเนินงาน (Planning and Organizing) ซึ่ง
ต้องอาศัยกระบวนการแก้ปัญหา (Problem Solving Process) และการตัดสินใจ
(Decision Making) ซึ่ง ชังก์ และเคเนดี้ (Shanks and Kennedy) ได้กำหนดเป็น
ขั้นตอนคือ สำรวจและค้นหาลักษณะของปัญหา วิเคราะห์สถานการณ์ที่มีปัญหา หาวิธีแก้
ปัญหาหลาย ๆ วิธี เปรียบเทียบวิธีแก้ปัญหาแต่ละวิธี เลือกวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุด¹

หลักการวางแผน ที่สำคัญ ๆ ได้แก่

1. กำหนดวัตถุประสงค์ว่าอะไรคือสิ่งที่มุ่งหวังจะให้เกิดขึ้น
2. เตรียมวางแผนงานอย่างกว้าง ๆ ว่าทำไมต้องทำ ทำที่ไหน เมื่อไร
ใครเป็นผู้ทำ และทำอย่างไรบ้าง
3. กำหนดวิธีประเมินผลให้ชัดเจน
4. ก่อนปฏิบัติตามแผนจะต้องมีการทดสอบแผนก่อนเสมอ

2. การมอบหมายงาน (Delegation of Work) เป็นการกระจายงานเพื่อ
แบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้ผู้ปฏิบัติความเหมาะสมและพร้อมที่จะตรวจสอบได้เสมอ การ-
มอบหมายงานควรกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจนแน่นอนเพื่อสะดวกต่อการติดตาม
ประเมินผล

สำหรับอาจารย์ปฏิบัติการคลินิกซึ่งมีหน้าที่มอบหมายงานให้แก่ศึกษานั้น อาจ
กระทำได้หลายวิธี เช่น

1. มอบหมายให้ดูแลผู้ป่วยเป็นราย ๆ ไป (Care Method)
2. มอบหมายให้ทำงานเฉพาะหน้าที่ (Functional Method)
3. มอบหมายงานแบบผสมคือดูแลผู้ป่วยเป็นราย ๆ ไป พร้อมกับปฏิบัติ

¹Mary D. Shanks and Dorothy A. Kennedy, Administrative in Nursing (New York : McGraw-Hill Book Co., 1970), p. 209.

หน้าที่เฉพาะอย่างควย (Case-Functional Method)

4. มอบหมายงานแบบมีหัวหน้าทีม และลูกน้องทีม (Team Method) หัวหน้าทีมเป็นผู้แบ่งหน้าที่และประเมินผลการปฏิบัติงานของลูกน้องทีม

5. การมอบหมายงานให้พยาบาลดูแลผู้ป่วยแบบเจ้าของไข้ (Primary Nurse) พยาบาลจะต้องวางแผนการพยาบาล ตลอดเวลาที่ผู้ป่วยอยู่ในโรงพยาบาล และวางแผนจำหน่ายผู้ป่วยเมื่อถึงเวลาอันควร¹

เกี่ยวกับการมอบหมายงานนี้ พวงรัตน์ บุญญาณรงค์ ได้เสนอข้อควรคำนึงไว้ว่า ผู้มอบหมายจะต้องพิจารณาถึงความรู้ ความสามารถ ตลอดจนทักษะของผู้ปฏิบัติงานเป็นอย่างดี ต้องเข้าใจที่จะแบ่งประเภทผู้ป่วยให้เหมาะสมกับการมอบหมายงาน ต้องคำนึงถึงเครื่องมือเครื่องใช้ ทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็น รวมทั้งกำลังคนด้วย²

3. การให้คำแนะนำปรึกษา (Counseling and Guidance) มีผู้กล่าวว่า การให้คำแนะนำปรึกษาเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ กล่าวคือ เป็นกิจกรรมที่มีหลักการและกลวิธีที่อาจารย์ทุกคนจะต้องเรียนรู้ เพื่อที่จะได้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของนักศึกษา ลักษณะของงานประเภทนี้เป็นงานที่ซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ทั้งอาจารย์ นักศึกษาและผู้ประสานงานอื่น ๆ และยังเกี่ยวข้องไปยังกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อีกด้วย การให้คำแนะนำปรึกษามีงานที่จะกระทำได้ตามสามัญสำนึก หากแต่เป็นงานที่ต้องเตรียมการ หารไปตามหลักการ และมีวิธีการที่รอบคอบเหมาะสม³

¹ พวงรัตน์ บุญญาณรงค์, "ระบบพยาบาลเจ้าของไข้" วารสารพยาบาล, 2 (เมษายน 2519), 102.

² พวงรัตน์ บุญญาณรงค์, "การมอบหมายงาน", เอกสารประกอบการสอนวิชา Nursing Service Administration (2519), (อัคราเนนา), หน้า 1.

³ อูมา สุคนธมาน, สุมน อมรวิวัฒน์ และ วัชรวิ ทรัพย์มี, คู่มืออาจารย์ที่ปรึกษา นิสิตระดับปริญญาตรี (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), บทนำ.

ส่วน ลิทวาค (Litwack) และคณะได้กล่าวถึงการใช้คำแนะนำปรึกษาว่าหมายถึงการให้ความช่วยเหลือโดยที่ผู้รับการช่วยเหลืออาจมีอิสระเต็มที่ที่จะเลือกหรือตัดสินใจในปัญหาของตนเอง (Counseling) หรือผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลืออาจชี้ให้เห็นแนวทางปฏิบัติ และตัดสินใจให้เลย (Guidance)¹

4. การสร้างพลังใจ (Motivation) จากข้อคิดของนักบริหารหลาย ๆ คน ได้แบ่งพลังใจออกเป็น 2 ชนิด คือ พลังใจภายในและพลังใจภายนอก

พลังใจภายในคือความต้องการที่มีอยู่ในตัวบุคคลซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรมที่คล้ายกันบ้าง แตกต่างกันบ้าง ซึ่งตามหลักของมาสโลว์ ก็ได้กล่าวไว้ในตอนต้นของบทนี้

ส่วนพลังใจภายนอกนั้นพัฒนามาจากพลังใจภายในซึ่ง แมคกรีเกอร์ (Mcgregor) ได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับทฤษฎี X ที่ชี้ให้เห็นว่าการจูงใจจะต้องมาจากภายนอกคือคนจะทำงานได้ดีต้องใช้วิธีบังคับเพราะคนส่วนใหญ่ชอบหลีกเลี่ยง พยายามปิดความรับผิดชอบ และชอบทำตามคำสั่ง ส่วนทฤษฎี Y ได้กล่าวไว้ว่าคนประเภทนี้จะทำงานได้ดีต้องขึ้นอยู่กับพลังใจภายในด้วย เช่น ความพึงพอใจในงาน การให้แสดงความสามารถและแสวงหาความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น²

ทฤษฎีเกี่ยวกับการจูงใจมีอยู่มากมาย และแตกต่างกันไปตามความเชื่อของผู้บริหารหรือผู้ให้แต่ละคน การเข้าใจกลไกของพลังใจจะทำให้ทราบถึงพฤติกรรมของบุคคลและกลุ่มบุคคลว่าจะมีลักษณะอย่างไรเพื่อจะได้หาทางจูงใจ กำกับหรือผลักดัน

¹Lawrence Litwack, Robert Sakata and Wykle May, Counseling, Evaluating and Student Development in Nursing Education (Philadelphia : W.B. Saunder Co., 1972), pp. 3- 8.

²เรื่องชัย ศิริวรรณ, "พลังใจ," วารสารบริหารธุรกิจ, 4 (เมษายน - มิถุนายน, 2519), 53 - 60.

ให้เขามีพฤติกรรมตามที่เรากำลัง แยกความสำคัญเกี่ยวกับการมุ่งใจไปใช้นั้นจะคง
คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล สภาพแวดล้อมของคน โดยเฉพาะผู้ที่ต้องปฏิบัติเกี่ยวกับ
กับผู้ป่วยที่มีปัญหาทั้งทางร่างกายและจิตใจ จะต้องพยายามปฏิบัติให้ถูกต้องในแต่ละราย
และควรผสมผสานทฤษฎีต่าง ๆ ไปด้วยกัน ไม่ควรเน้นทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง โดยเฉพาะ

5. การร่วมมือประสานงาน (Cooperation and Coordination) การฝึกปฏิบัติ
งานจะต้องอาศัยบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย เช่น ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานฝึกงาน
ผู้ตรวจการ หัวหน้าตึก แพทย์ พยาบาล และผู้ที่อยู่ในวิชาชีพอื่น ๆ และการปฏิบัติงานจะ
ต้องร่วมมือกันเป็นทีม การร่วมมือจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเพื่อที่จะ
ถ่ายทอดข่าวสารต่าง ๆ ให้เป็นที่เข้าใจแก่ทุกฝ่าย ฉะนั้นอาจารย์ปฏิบัติภารคลินิคจึงเป็น
สื่อกลางระหว่างบุคคลดังกล่าว โดยเฉพาะระหว่างฝ่ายบริการและฝ่ายการศึกษา

นอกจากนี้ อาจารย์ปฏิบัติภารคลินิคในฐานะผู้ประสานงานจะต้องมีความรู้
เป็นอย่างดีเกี่ยวกับระเบียบแบบแผน บทบาทหน้าที่ของตนเอง และบุคคลที่เกี่ยวข้อง จะ
ต้องรู้ถึงลักษณะ วิชาชีพและลักษณะการทำงานของหน่วยงานนั้น ๆ อีกด้วย

6. การประเมินผล (Evaluation) การประเมินผลเป็นสิ่งจำเป็นต่อการแก้ไข
ปรับปรุงแผนและการดำเนินงาน เป็นสิ่งที่ต้องกระทำควบคู่ไปกับการนิเทศและต้องทำอย่าง
ต่อเนื่องกัน ตลอดเวลาที่มีการปฏิบัติงานอยู่ โดยยึดวัตถุประสงค์ของการฝึกปฏิบัติงานและ
มาตรฐานทางวิชาชีพพยาบาลเป็นบันทัดฐาน นอกจากนี้การประเมินผลที่จะให้ได้ผลแน่นอน
จะต้องพิจารณาร่วมกันหลาย ๆ วิธี เช่น มีใบประเมินผล ให้โอกาสผู้ถูกนิเทศได้ประเมิน
ผลตนเอง จัดให้มีการอภิปรายเป็นรายบุคคล (Individual Conference) และให้ผู้ที่มี
ส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมประเมินผลด้วย

ควยเหตุที่พยาบาลหรือผู้ที่กำลังศึกษาเพื่อที่จะไปเป็นพยาบาลในอนาคตต้องมี
หน้าที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ จึงไม่ควรจะมีความผิดพลาดใด ๆ เกิดขึ้น ความผิดพลาดนั้นอาจ
มีอันตรายถึงแก่ชีวิตผู้ป่วยได้ แม้จะมีผู้กล่าวว่า การปฏิบัติงานใด ๆ ก็ตามย่อมมีความผิด
พลาดเกิดขึ้นได้เสมอ แต่ผู้บริหารในวงการพยาบาลก็มีความเชื่อว่า "ความผิดพลาดต่าง ๆ

นั้น เราสามารถป้องกันมิให้เกิดขึ้นได้ ถ้าผู้ปฏิบัติมีความรับผิดชอบ มีแผนงาน ทำงานอย่างมีระบบ ละเอียดยรอบคอบ และมีการตรวจตราอย่างมีประสิทธิภาพ¹ ความเชื่อนี้เองจึงทำให้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับการนิเทศการพยาบาลขึ้น ซึ่งการนิเทศการพยาบาลนี้มีกิจกรรมเริ่มต้นตั้งแต่ การวางแผน คำเนิงาน การมอบหมายงาน การร่วมมือประสานงานและการประเมินผล นอกจากนี้ยังต้องอาศัยหลักปรัชญา ความมีประชาธิปไตย จิตวิทยา สังคมศาสตร์ และภาวะผู้นำตลอดจนการติดต่อสื่อสาร กิจกรรมเหล่านี้ทั้งหมดจะช่วยให้การดำเนินการศึกษาพยาบาล โดยเฉพาะภาคปฏิบัติได้ไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

จุดมุ่งหมายของการศึกษาภาคปฏิบัติ

แบรทตัน (Bratton) ให้ความเห็นว่า "การศึกษาภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ต่าง ๆ เช่น การตัดสินใจ การนำความรู้ทางทฤษฎีไปใช้อย่างเหมาะสม เป็นการเปิดโอกาสให้รู้จักวิเคราะห์และแก้ปัญหา ตลอดจนให้การพยาบาลได้อย่างสมบูรณ์แบบ (Comprehension Nursing Care)"¹ ซึ่งก็หมายถึงการให้บริการพยาบาลแก่ผู้ป่วยโดยสนองความต้องการและแก้ปัญหาในทุก ๆ ด้านนั่นเอง

ความเห็นนี้แสดงว่าการศึกษภาคทฤษฎีเป็นสิ่งสำคัญที่จะเสริมการศึกษาภาคปฏิบัติให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาภาคปฏิบัติผู้เรียนก็จะสามารถนำความรู้ที่ได้จากประสบการณ์มาเสริมความรู้ในภาคทฤษฎีได้

¹Jimmie Bratton, "A Definition of Comprehensive Nursing Care," Nursing Outlook, 6 (August, 1961), p. 481.

²วิเชียร ทวีลาภ, นิเทศการพยาบาล (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2519), หน้า 4.

เพื่อจัดการศึกษาดังกล่าวจะต้องบ่งไว้ในวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาค้วย

6. พึงระลึกไว้เสมอว่าประสบการณ์ชนิดต่าง ๆ ที่นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติอาจจะตรงกับวัตถุประสงค์ของวิชานั้น ๆ เพียงข้อเดียว และประสบการณ์อย่างเดียวกันที่นักศึกษาปฏิบัติก็อาจจะครอบคลุมวัตถุประสงค์หลาย ๆ ข้อที่กำหนดไว้ก็ได้

7. การจัดการศึกษาภาคปฏิบัติเพื่อให้เกิดความชำนาญ ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปเพื่อความเหมาะสม เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาแต่ละคนได้มีประสบการณ์เพิ่มพูนความรู้และความสามารถ

8. ประสบการณ์ที่นักศึกษาได้ปฏิบัติไปแล้วควรจะได้มีโอกาสปฏิบัติติดต่อกันบ่อย ๆ เพื่อจะได้เกิดความชำนาญและบังเกิดผลดียิ่ง ๆ ขึ้น¹

แม้จะเป็นที่ทราบกันดีว่าการจัดประสบการณ์ทางคลินิกแก่นักศึกษาเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการศึกษภาคปฏิบัติ แต่ สมิท (Smith) ก็ได้กล่าวว่าปัญหาอย่างหนึ่งที่นักการศึกษาพยายามประสมอยู่เสมอก็คือจะจัดประสบการณ์ทางคลินิกให้นักศึกษาอย่างไรจึงจะเพียงพอ² ซึ่งปัญหานี้มิได้เกิดขึ้นเฉพาะวงการศึกษายาบาลของต่างประเทศเท่านั้น แต่ในประเทศไทยเองก็มีปัญหาเช่นนี้เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากผลการสำรวจภาวะการศึกษายาบาลของสำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ ในปี 2513 พบว่าใน หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลฉุกเฉินและอนามัยมีการสอนภาคปฏิบัติแตกต่างกันระหว่าง 1019-1899 ชั่วโมง ต่อปี ซึ่งเป็นช่วงที่ห่างกันมากจนไม่สามารถจะยึดถือเป็นมาตรฐานไว้ และเมื่อเปรียบเทียบอัตราส่วนระหว่างชั่วโมงของภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ปรากฏว่าเป็นอัตราส่วน 1 : 3 - 1 : 4 ของจำนวนชั่วโมงทั้งหมด คือเมื่อเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์ระหว่างอัตราส่วนทั้งสองก็เท่ากับประมาณ 25 - 33 เปอร์เซ็นต์ ต่อ 66 - 75 เปอร์เซ็นต์ และอัตราส่วนดังกล่าวก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับ เพราะโรงพยาบาลบางแห่งมีพยาบาลฉุกเฉินพยาบาล

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 253 - 254.

² Smith, loc.cit.

จึงจัดให้มีชั่วโมงการฝึกปฏิบัติสูง เพื่อต้องการใช้แรงงานนักเรียนนั่นเอง¹

หลักการนิเทศการศึกษาพยาบาลภาคปฏิบัติ

การนิเทศการศึกษาภาคปฏิบัติทางการพยาบาลมีหลักเช่นเดียวกับการนิเทศทางการศึกษาทั่วไป คือมุ่งหวังที่จะช่วยเหลือปรับปรุงให้บุคคลในวิชาชีพได้มีการเรียนรู้และฝึกหัดให้เกิดทักษะอันจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถก้าวไปสู่การปฏิบัติทางวิชาชีพจริง ๆ ในอนาคตได้อย่างมั่นคง ฉะนั้นหลักสำคัญ ๆ บางอย่างของการนิเทศการศึกษาทั่วไปจึงสามารถนำมาใช้กับการนิเทศการพยาบาลได้เช่นกัน

อดัมส์ (Adams) และ ดิคเคย์ (Dickey) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักสำคัญของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า

1. ความมุ่งหมายของการนิเทศประการแรก ได้แก่การช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดค้นหาวิธีการทำงานด้วยตนเอง มีความสามารถในการนำตนเองและตัดสินใจปัญหาของตนเองได้
2. การนิเทศจะช่วยให้รู้จักแยกแยะและวิเคราะห์ปัญหาของตนเอง
3. การนิเทศจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้สึกรับผิดชอบ และมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ที่จะปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาคู่ปลดรคต่าง ๆ ได้
4. การนิเทศจะช่วยให้ผู้เรียนมีความคุ้นเคยกับแหล่งวิทยากร และสามารถนำไปใช้ได้
5. การนิเทศจะช่วยเผยแพร่ให้ชุมชนทราบถึงแผนการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมและสนับสนุนการศึกษา

---

1 คณะกรรมการดำเนินการศึกษา และร่างโครงการพัฒนาการศึกษาพยาบาล, รายงานการสำรวจสถานะการศึกษาพยาบาล, (สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ สำนัก-นายกรัฐมนตรี, 2513).

6. การนิเทศจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงปรัชญาการศึกษาที่ถูกต้อง¹
จากจุดมุ่งหมายและหลักการนิเทศการศึกษาภาคปฏิบัติ แสดงให้เห็นว่าการนิเทศ
การศึกษาภาคปฏิบัติจะคงมีลักษณะดังนี้

1. ต้องยึดหลักประชาธิปไตย และเป็นการเสริมสร้าง ตลอดจนสร้างสรรค์
2. ต้องมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การค้นคว้าวิธีช่วยพัฒนาการเรียนการสอนภาค
ปฏิบัติให้บรรลุผลตามเป้าหมายของการศึกษา
3. ต้องเป็นการส่งเสริมความเจริญงอกงาม ความก้าวหน้าและพัฒนาการของ
ผู้เรียน โดยเฉพาะความถนัดของแต่ละบุคคล
4. จะต้องเริ่มต้นจากสภาพการณ์ที่นำเสนอใจและเป็นปัญหา
5. เป็นการส่งเสริม ปรับปรุง ความรู้ ความสามารถ ทักษะและข้อคิด
เห็นต่าง ๆ ของผู้เรียนให้ถูกต้อง
6. ต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนและสามารถประเมินผลได้
7. เป็นการส่งเสริมให้รู้จักใช้แหล่งวิทยาการทั้งที่เป็นตัวบุคคลและสถานที่ให้
เกิดประโยชน์สูงสุด

ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 ว่า ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบการนิเทศการฝึกปฏิบัติงาน
โดยทางอ้อมนั้น จะเป็นผู้ที่ส่งเสริมให้การดำเนิน โครงการฝึกปฏิบัติงานเป็นไปด้วยดี บุคคล
เหล่านี้ได้แก่ แพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่แขนงอื่น ๆ สำหรับผู้ตรวจการ หัวหน้าฝึก
 ตลอดจนพยาบาลประจำการ เป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของ
สถานศึกษาพยาบาลที่จะต้องจัดให้มีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ทราบวัตถุประสงค์
ของสถานศึกษาของสาขาวิชาพยาบาลนั้น ๆ ตลอดจนให้เขาเหล่านั้นมีส่วนร่วมในแผนการ-
ศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังควรที่จะให้ทราบเกี่ยวกับหลักสูตรโดยทั่วไปของสถาน

¹ Harold P. Adams and Frank G. Dickey, Basic Principles of Supervision (New York : American Book Co., 1953), pp. 22 - 3.

ศึกษาอีกด้วย แม่ผู้ที่เกี่ยวข้องคงกล่าวมาได้มีหน้าที่โดยตรงแต่ในแง่วิชาชีพแล้วถือว่าทุกคนควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและรักษามาตรฐานวิชาชีพด้วยกันทั้งนั้น

คุณสมบัติของอาจารย์ปฏิบัติการคลินิก

หน้าที่สำคัญของอาจารย์ปฏิบัติการคลินิกคือ การนิเทศ **ฉมัน** อเล็กซานเดอร์ (Alexander) จึงได้กำหนดมาตรฐานของคุณสมบัติของผู้นิเทศ ไว้ดังนี้

1. เป็นพยาบาลวิชาชีพ
2. มีใบประกอบโรคศิลป์ทางการพยาบาล
3. สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางการพยาบาลเป็นอย่างต่ำ หรือมีวิชาเอกหรือโทในด้านการพยาบาลทางคลินิกที่ตนปฏิบัติงานอยู่
4. มีประสบการณ์ทางด้านการบริหารการพยาบาลไม่น้อยกว่า 2 ปี
5. มีความรู้เกี่ยวกับการนิเทศงาน
6. มีความสามารถและทักษะของการเป็นผู้นำ
7. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
8. มีความสมบูรณ์ทางร่างกายและจิตใจ พร้อมทั้งจะรับตำแหน่งผู้นิเทศการพยาบาล¹

นอกจากนี้ รออเรน (Rauren) ยังได้เสนอคุณสมบัติของอาจารย์ปฏิบัติการคลินิกในฐานะที่เป็นแบบอย่างของพยาบาล (Nurse Role Model) เพราะอนาคตของพยาบาลนั้นขึ้นอยู่กับ การเรียนบนหอผู้ป่วย นิสัย ทักษะ และ ความชำนาญของพยาบาลที่แสดงออกมานั้น นักศึกษาจะจำไปเป็นแบบอย่างหรือนำไปปฏิบัติได้ อาจ โดยไม่รู้ตัว และ เช่น-

¹ Edythe L. Alexander, Nursing Administration in the Hospital Health Care System (Saint Louis : The C.V. Mosby Co., 1972), p. 217.

เดียวกัน เจ้าหน้าที่ระดับอื่น ๆ ก็เลียนแบบจากพยาบาลด้วย เกี่ยวกับการเป็นแบบอย่างของพยาบาลโดยครูปฏิบัติการคลินิกนั้น รออเรน ให้ความสำคัญไว้และพบว่านักศึกษาของงานที่จะเลียนแบบอย่างเกี่ยวกับการเป็นพยาบาลจากครู และคิดว่าครูปฏิบัติการคลินิกจะเป็นผู้ให้แบบอย่างดังกล่าวซึ่งจะช่วยให้เขาเป็นพยาบาลอย่างสมบูรณ์ได้ในอนาคต¹

และด้วยเหตุที่การนิเทศการฝึกปฏิบัติงานจะต้องกระทำในสถานการณ์ที่แตกต่างกันตามลักษณะและสภาพอารมณ์ของผู้ป่วย ตลอดจนผู้ถูกนิเทศคือนักศึกษา และยังคงมีการประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ด้วย ลูซิโอ และ แมคเนล (Lucio and Mc Neil) จึงได้เสนอคุณสมบัติอีกประการหนึ่งคือ ผู้นิเทศจะต้องใช้วิธีการนิเทศด้วยเหตุผล และสติปัญญา (With Reason and Practical Intelligence)²

การจัดและคัดเลือกผู้ทำหน้าที่อาจารย์ปฏิบัติการคลินิก

การพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ต้องการความรับผิดชอบสูงมาก ความรู้สึกเช่นนี้มิได้ปรากฏอยู่ในจิตสำนึกของทุกคนเสมอไป ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาพยาบาลที่จะต้องสร้างกำหนดกฎเกณฑ์ในการคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ของอาจารย์ปฏิบัติการคลินิกอย่างแท้จริง เพราะบุคคลเหล่านี้ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบที่จะผลิตพยาบาลวิชาชีพเพื่อให้มีประสิทธิภาพ หากผู้ผลิตขาดความรับผิดชอบ และคุณสมบัติที่ดีอื่น ๆ แล้ว ก็ย่อมจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่นไม่ได้ เฮนเดอร์สัน (Henderson) จึงได้เสนอแนวคิดไว้อย่างน่าสนใจว่า การคัดเลือกอาจารย์ปฏิบัติการคลินิกต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ คือ

¹Karen C. Rauren, "Clinical Instructor as a Role Model," Journal of Nursing Education, 11 (August, 1974), 33 - 9.

²William M. Lucio and John D. Mc Niel, Supervision : A Synthesis of Thought and Action (New York : McGraw-Hill Book Co., Inc., 1962), p. 51.

1. ผู้ที่จะทำหน้าที่นิเทศการฝึกปฏิบัติในคลินิกจะต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานพยาบาล
ควย และแต่ละคนควรจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบการสอนในหอผู้ป่วยที่มีขนาดพอเหมาะที่จะ
ทำให้รู้จักผู้เรียนและผู้ป่วย ตลอดจนทั้งทราบปัญหาของบุคคลเหล่านั้นไปอย่างทั่วถึง

2. สถานศึกษาพยาบาลย่อมมีอำนาจหน้าที่ในการคัดเลือกพยาบาลที่ชำนาญ
งานและมีความรู้มาเป็นอาจารย์ปฏิบัติการคลินิก ถ้านักศึกษาได้รับการศึกษาด้านศิลปศาสตร์
และวิทยาศาสตร์มาอย่างมาก อาจารย์ปฏิบัติการคลินิกก็ควรเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาชั้นสูง
กว่ามาตรฐาน (Post Basic) อาจารย์ปฏิบัติการคลินิกควรมีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติ
งานพยาบาล สามารถวิเคราะห์และประเมินผลกิจกรรมการพยาบาลได้เป็นอย่างดี สามารถ
ทำการสอนในคลินิกได้

3. การทำหน้าที่อาจารย์ปฏิบัติการคลินิก จะมีประสบการณ์มากที่สุดถ้าได้รับ-
รับผิดชอบหน่วยงานหรือหอผู้ป่วยที่มีผู้ป่วยจำนวนพอเหมาะที่จะดูแลได้อย่างทั่วถึง แต่ก็เป็นกา
รยากที่จะกำหนดอัตราส่วนระหว่างผู้ป่วยและนักศึกษาที่อาจารย์ปฏิบัติการคลินิกได้ อย่างไรก็ตาม
ก็ตามทางสถานศึกษาพยาบาลก็ควรมีการวางแผนที่จะจัดจำนวนนักศึกษาที่อยู่ภายใต้การดูแล
ของอาจารย์ปฏิบัติการคลินิกให้มีความพอเหมาะสมควรกับความรู้และความสามารถของอาจารย์
และควรถือเรื่องนี้เป็นนโยบายสำคัญในการจัดประสบการณ์ให้แก่ศึกษาคควย¹

จากการศึกษาหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรณีพิเศษทำให้เห็นว่ากรณีพิเศษการ
ฝึกปฏิบัติทั้งกับการบริหารการศึกษาเป็นงานที่ต้องปฏิบัติควบคู่กันไป ความเจริญก้าวหน้า
ของการศึกษาพยาบาลจะขาดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมิได้ อาจารย์ปฏิบัติการคลินิกหรือผู้นำเทศที่ดี
ควรรู้จักหลักการบริหาร และผู้บริหารที่ดีก็ควรรู้จักหลักการพิเศษเช่นกัน อย่างไรก็ตาม
กรณีพิเศษการฝึกปฏิบัติทั้งจะได้ผลดีที่สุดก็เมื่อฝ่ายอาจารย์ปฏิบัติการคลินิก ฝ่ายบริหาร
การศึกษา ฝ่ายบริการพยาบาล ได้รับความมือกันอย่างใกล้ชิดและยอมรับซึ่งกันและกันในฐานะที่

¹Virginia Henderson, The Nature of Nursing (New York :
The Mcmillan Co., 1966), pp. 41 - 3.

ทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างบุคลากรในวิชาชีพพยาบาลด้วยกัน

การศึกษาและวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการฝึกปฏิบัติงานพยาบาล

พ.ศ. 2509 มาร์กาเรท (Margaret) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของครูพยาบาลที่ประทับใจนักศึกษาพยาบาล โดยใช้ตัวอย่างประชากรจากโรงเรียนพยาบาล 5 แห่ง จาก 5 รัฐ ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมของครูพยาบาลที่ประทับใจนักศึกษามาก คือ การให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ให้ความสำคัญสม่ำเสมอ สอนให้นักศึกษาได้เห็นข้อเท็จจริงในความแตกต่างของบุคคล จูงใจให้รู้จักใช้ความคิด มีความเป็นกันเอง จริงใจ ให้ความอบอุ่น ให้ความสำคัญ และเป็นตัวอย่างที่ดี ส่วนพฤติกรรมของครูพยาบาลที่ไม่ประทับใจ ได้แก่ การไม่สนใจนักศึกษา ไม่ให้ความช่วยเหลือขณะปฏิบัติงาน บนหอผู้ป่วย ติเตียนตอหน้าผู้อื่น ไม่เตรียมตัวมาก่อนสอน และให้คะแนนไม่ยุติธรรม¹

ในปีเดียวกัน รีเวนส์ (Revans) ก็ได้ทำการศึกษาถึงความรู้สึกของนักศึกษาพยาบาลที่มีต่อการฝึกปฏิบัติงานบนตึกผู้ป่วย โดยใช้ตัวอย่างประชากรจากโรงเรียนพยาบาล 3 แห่ง พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าการศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติบนตึกผู้ป่วย ไม่สอดคล้องกัน นอกจากนี้การปฏิบัติงานยังไม่ได้รับการเอาใจใส่หรือนิเทศงานจากครูพยาบาลเท่าที่ควร ผู้ที่ทำการศึกษานี้ได้ขอเสนอแนะว่าทั้งพยาบาลและครูพยาบาลควรร่วมปฏิบัติงานกับนักศึกษาอย่างใกล้ชิด ผู้บริหารโรงเรียนพยาบาลตลอดจนผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาควรจะให้ความสนใจศึกษาปัญหาของนักศึกษาคว้ย²

¹ Jacobsen D. Margaret, "Effective Behavior of Teacher of Nursing as Determined by their Students," Nursing Research, (Vol. 15, No. 3, 1966), 218 - 24.

² R.W. Revans. "The Students Wants to Learn and Live," Nursing Forum, 12 (February 11, 1966), 197.

ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 เลย์ตัน (Layton) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติ
 ใดๆของครูที่มีผลต่อนักศึกษา" โดยให้นักศึกษาเป็นตัวอย่างประชากร จำนวน
 71 คน ให้ตอบแบบสอบถาม ผลปรากฏว่า ทัศนคติและกิริยาของครูที่ช่วยใ้การเรียนรู้
 ก็คือ การให้ความสนใจและยอมรับว่านักศึกษาก็เป็นบุคคลคนหนึ่ง เต็มใจให้คำตอบและ
 อธิบายข้อสงสัยต่าง ๆ ให้กำลังใจและสนับสนุนให้นักศึกษามีความก้าวหน้า ส่วนทัศนคติ
 และกิริยาของครูที่ขัดขวางการเรียนรู้คือ การขู่เข็ญ และพูดกระทบกระทั่ง ไม่ยอมรับ
 พึงความคิดเห็นของนักศึกษา ความอคติต่อนักศึกษาอย่างเข้มงวดเกินไป ไม่มีความ
 ยุติธรรม และชอบตำหนินักศึกษามากเกินไป ทำให้นักศึกษาอายและขาดความมั่นใจ¹

มีงานวิจัยชิ้นหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าอาจารย์ปฏิบัติกรคลินิควรรจะไดศึกษาถึง
 สภาพความต้องการของนักศึกษาแต่ละชั้นปีว่าไม่เหมือนกัน เพื่อที่จะได้ให้การตอบสนอง
 ความต้องการและมีความเข้าใจอย่างถูกต้องต่อพฤติกรรมที่นักศึกษาแต่ละปีแสดงออกมา
 ดังเช่น จากการวิจัยของ สไตน์ (Stein) เรื่องความต้องการ บทบาทและความ
 ชัดแย้งของนักศึกษาพยาบาลในขณะศึกษาอยู่ในโรงเรียนพยาบาล โดยแบ่งการวิจัย
 เป็น 2 ตอน ตอนแรกเป็นการศึกษาถึงความต้องการ บทบาทและความชัดเจนของ
 นักศึกษาพยาบาล โดยเปรียบเทียบกันระหว่างนักศึกษานปี 2 กับปี 4 พบว่า นักศึกษา
 ปี 2 ยังมีความต้องการทางด้านการอบรมมารยาทอยู่ ส่วนนักศึกษานปี 4 ความ
 ต้องการด้านนี้ลดลงและต้องการกระทำกิจกรรมทางสังคม การหาประสบการณ์ใหม่ ๆ
 ต้องการเป็นอิสระ และเป็นตัวของตัวเอง ส่วนการวิจัยตอนที่สองเป็นเรื่องเกี่ยวกับ
 ด้านวิชาการและภาคปฏิบัติ พบว่า นักศึกษามีปัญหาดังนี้คือ มีการขัดแย้งกันระหว่าง
 บทบาทของสตรี การคบกับเพศตรงข้าม กับบทบาททางวิชาชีพ ปัญหาเกณฑ์ของค่านิยม
 ทางวิชาชีพที่ดี ปัญหาหลักสูตรที่เน้นหนักในภาคปฏิบัติ และยังมีปัญหาขัดแย้งใน

¹ Harry Micheal Layton, "How Instructor Attitude Affect Studetns," Nursing Outlook, 17 (January, 1969), 27-9.

การสร้างทัศนคติต่อวิชาชีพของนักศึกษาพยาบาลด้วยกันเองซึ่งเกิดจากอาจารย์ผู้สอน¹

การวิจัยนี้มีส่วนที่สอดคล้องกับการวิจัยของ เพย์นิช (Paynich) โดยเฉพาะด้านความต้องการหาประสบการณ์ใหม่ ๆ จากการศึกษาในคลินิก ความต้องการอิสรภาพ ต้องการสร้างความมั่นใจให้ตนเอง ฯลฯ เพย์นิชได้ใช้วิธีสำรวจสาเหตุที่นักศึกษาพยาบาลใช้เวลาว่างไปรับจ้างทำงานพยาบาล โดยใช้ประชากร 68 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาพยาบาลปีที่ 3 และ 4 ผลการสำรวจพบว่า นักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการทำงานนอกเวลาเรียนเป็นการเพิ่มประสบการณ์ให้แก่ตนเอง ทำให้มีความมั่นใจมากขึ้น และมีอิสระในการทำงาน และช่วยให้ได้รับประสบการณ์มากกว่าการเรียนในคลินิกที่ทางโรงเรียนพยาบาลจัดให้ และนักศึกษายังมีความเห็นอีกว่าครูพยาบาลควบคุมการฝึกปฏิบัติงานใกล้ชิดเกินไป ทำให้ไม่เป็นตัวของตัวเอง เกิดความประหม่า ขาดความมั่นใจ และขาดความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง¹

การวิจัยของไทยที่สนับสนุนเรื่องความเป็นอิสระในการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาลนั้น นิจกาล รัตนธยา ได้ทำการศึกษาในปี พ.ศ. 2513 โดยการใช้แบบสอบถามถามนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 จำนวน 100 คน จากโรงเรียนพยาบาลนครราชสีมา ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความช่วยเหลือที่นักศึกษาพยาบาลนครราชสีมาต้องการจากโรงเรียนพยาบาล ผลการสำรวจสรุปได้ว่า นักศึกษาพยาบาลชอบปฏิบัติงานอย่างมี

¹Rita F. Stein, "The Student Nurses : A Study of Needs, Roles and Conflicts, Part I, II, Nursing Research, 18 (July-August, September-October, 1969), 308-15, 433-40.

²Mary Louis Paynich, "Why Do Basic Nursing Student Work in Nursing," Nursing Outlook, 19 (April, 1971), 742 - 45.

อิสระ เมื่อมีปัญหาจึงต้องการปรึกษาอาจารย์หรือหัวหน้าตึก¹

ส่วนในคานคุณสมบัติของครูพยาบาล ในปี 2515 อรอนงค์ ธรรมลิขิตกุล ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบลักษณะครูพยาบาลภาคปฏิบัติที่นักเรียนพยาบาล และพยาบาลประจำการต้องการของโรงเรียนพยาบาลนครินทร์และอนามัย รามาธิบดี ผลการศึกษาพบว่านักเรียนพยาบาลต้องการครูภาคปฏิบัติที่สนใจแสวงหาความรู้เพิ่มเติม อยู่เสมอ และมีความมั่นใจมากที่สุด รองลงมาคือครูที่สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีประสบการณ์ในการทำงาน และสนใจปรับปรุงแก้ไขการพยาบาลให้ดีขึ้น สามารถควบคุมอารมณ์ได้ มีความละเอียดถี่ถ้วน รู้จักสังเกตและออกพบ ส่วนในด้านความต้องการให้แต่งเครื่องแบบพยาบาล งานอายุต้องการครูที่มีอายุระหว่าง 25-30 ปี และมีวุฒิปริญญาโทเป็นน้อย²

ดังที่ไต่ถามมาแล้วข้างต้นว่ากิจกรรมที่สำคัญประการหนึ่งของอาจารย์ปฏิบัติ-การคลินิกก็คือการร่วมมือประสานงาน (Coordination) และการติดต่อสื่อสาร (Communication) ระหว่างฝ่ายการศึกษาและฝ่ายบริการพยาบาล ซึ่งมักจะพบ ว่าเกิดปัญหาเพราะมีช่องว่างระหว่างสองฝ่ายอยู่เสมอ แม้ว่าจะเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าปัญหานี้เป็นอุปสรรคอย่างใหญ่หลวงต่อการดำเนินโครงการฝึกปฏิบัติงาน แต่

---

¹นิจกาล รัตนิตยา, "การสำรวจความช่วยเหลือที่นักเรียนพยาบาลนคร-ราชสีมาต้องการจากโรงเรียน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี แผนกวิชาพยาบาลศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), (พิมพ์ดีด).

²อรอนงค์ ธรรมลิขิตกุล, "การเปรียบเทียบลักษณะครูพยาบาลภาคปฏิบัติ ที่นักเรียนพยาบาลและพยาบาลประจำการของโรงเรียนพยาบาลนครินทร์และอนามัย รามาธิบดีต้องการ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี แผนกวิชาพยาบาลศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515).

ก็หาวิธีใดคิดหาวิธีแก้ไขอย่างจริงจังเท่าที่ควรไม่ คั้งนั้นในปี พ.ศ. 2516 The Southern Regional Assembly of Constituent Leagues for Nursing (SRACLN) จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อจัดดำเนินการ เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหานี้โดยแยกออกเป็นสองโครงการ โครงการแรกจัดที่รัฐจอร์เจีย (Georgia) โครงการที่สองจัดที่เบอร์มิงแฮม (Birmingham) สำหรับโครงการหลังนี้ได้จัดให้มีการประชุมอภิปรายขึ้นโดยการเชิญพยาบาลฝ่ายการศึกษาและฝ่ายบริการซึ่งเคยทำงานร่วมกันจำนวน 18 คน มาร่วมโปรแกรม ชั้นแรกของโปรแกรมเป็นการประเมินแบบของพฤติกรรม (Behavioral Patterns) ของผู้เข้าร่วมประชุม แต่ละคนโดยเน้นเฉพาะด้าน การศึกษาคือสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การยอมรับนับถือกันและกัน ทักษะคิดและการตัดสินใจในปัญหา การสร้างพลังใจให้แกตนเอง ตลอดจนความสัมพันธ์ในค่านการงานร่วมกับผู้อื่น ชั้นที่สองเป็นการสร้างความเข้าใจว่าทำไมผู้แสดงพฤติกรรมจึงได้แสดงพฤติกรรมแต่ละแบบออกไป ชั้นที่สาม เป็นการสร้างให้เกิดความรู้สึกที่จะเข้าใจผู้อื่น เป็นการฝึกให้รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา โดยการศึกษากฎีหลังคานขนบธรรมเนียมประเพณีและประสพการณ์ของนรรวมงาน หรือเป็นการศึกษาแหล่งของปัญหาที่ทำให้แต่ละบุคคลแสดงพฤติกรรมออกไปต่าง ๆ กันนั่นเอง ชั้นสุดท้าย เป็นการเปิดโอกาสให้นรรวมประชุมได้ใช้เทคนิคและทักษะคิดใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการประชุม เป็นการฝึกหัดและทดสอบตัวเอง ชั้นสุดท้ายนี้ได้ใช้วิธีการต่าง ๆ รวมทั้งการแสดงบทบาทสมมุติ (Role Play) และการสร้างปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม (Group Interaction)

นอกจากนี้ในการจัดโปรแกรมดังกล่าวยังได้ใช้การฉายภาพยนตร์ เทป เครื่องฉายโอเวอร์เฮด (Overhead Projection) การบรรยาย การโชว์แผนภาพ (Poster) และสไลด์สี การดำเนินโปรแกรมเป็นไปอย่างสนุกสนานและตื่นเต้น ผลการประชุมเป็นที่น่าพอใจจนกระทั่งผู้เข้าร่วมประชุมนัดที่จะพบกันอีกใน 6 เดือนข้างหน้า เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายการศึกษาและฝ่ายบริการพยาบาลเพิ่มเติมอีก และยังได้จัดตั้ง Coordinating Council ขึ้นโดยให้เป็น

ส่วนหนึ่งของ Alabama League for Nursing สถาบันนี้จะรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดประชุมสามัญ เพื่อรายงานความก้าวหน้าของผู้เข้าร่วมประชุมในด้านการศึกษาคือสื่อสารระหว่างฝ่ายการศึกษาและฝ่ายบริการ และรายงานผลต่อคณะกรรมการใหญ่ของ SRACLN นอกจากนี้ยังมีหน้าที่เผยแพร่และกระตุ้นไปยังสถาบันอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการจัดกิจกรรมคล้ายกับโปรแกรมดังกล่าวอีกด้วย¹

การศึกษาวิจัยต่าง ๆ ดังกล่าวมีข้อน่าสังเกตว่าส่วนมากเป็นการวิจัยในแง่ของลักษณะของครูพยาบาลที่นักเรียนพยาบาลต้องการ หรือปัญหาของนักเรียนที่เกิดจากการศึกษาในภาคปฏิบัติ หรือทัศนคติของนักเรียนพยาบาลต่อการศึกษภาคปฏิบัติ แต่ไม่มีผู้ใดทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศการณ์ปฏิบัติงานของอาจารย์ปฏิบัติการณ์คลินิกโดยตรงเลย สิ่งนี้จึงเป็นเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาวิจัยในเรื่องนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Bettie S. Jackson and Charlotte Cumbie, "Getting Nursing Education and Service Together," Supervisor Nurse, 7 (September, 1976), 25 - 31;